

TAHAP KEYAKINAN DIRI BEKAS PENAGIH DADAH DALAM PENGAWASAN DI MALAYSIA: KE ARAH KEPULIHAN MENYELURUH (*SELF-ESTEEM AMONG FORMER DRUG ADDICTS UNDER OBSERVATION IN MALAYSIA: TOWARDS A COMPREHENSIVE RECOVERY*)

Salina Nen
Fauziah Ibrahim
Ezarina Zakaria
Mohd Norahim Mohamed Sani
Nor Jana Saim

*Pusat Penyelidikan Psikologi & Kesejahteraan Manusia
Fakulti Sains Sosial & Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia*

ABSTRACT

Recovering drug addict is affected by two main factors, namely internal factors (such as resilience and self-confidence) and external (support from families, employers, friends, and community). One of the internal factors that appear to influence the level of recovery of former drug addict is self-confidence. Therefore this study aims to measure the level of self-confidence among former drug addicts, also known as Orang Kena Pengawasan (OKP) who underwent rehabilitation in 6-11 months and 12-24 months. The study was conducted using cross-sectional surveys. A total of 386 former drug addicts in Peninsular Malaysia were involved in this study with 198 respondents undergoing 6-11 months rehabilitation programme and 197 were respondents who were released within 12-24 months. The data obtained were analyzed using descriptive statistics. This analysis was used to measure the level of self-confidence between respondents who underwent the 6-11 months rehabilitation programme (Group 1) and 12-24 months (Group 2). The study found that the majority of both groups showed no significant difference in the level of recovery from the aspect of self-confidence. The study also found the majority of respondents of both groups showed a moderate level of confidence of 58.5 percent. However, Group 1 showed a higher percentage of self-confidence (63.5%) compared to Group 2 of (53.8%). The findings have implications for the development of strategies towards a strong self-confidence among the inmates to reduce recidivism rates in Malaysia.

Keywords: *self-confidence; recidivism; rehabilitation of former drug addicts*

PENGENALAN

Kajian keyakinan diri dalam kalangan penagih dadah merupakan satu aspek yang penting kerana ia membantu penagih dadah untuk kembali berinteraksi dalam masyarakat dengan perasaan yakin serta lebih kuat untuk menangani cabaran dan dugaan yang mungkin datang daripada pengaruh-pengaruh negatif akibat dari kehidupan lepas (Muhd Rashid & Muhd Fai'z, 2011; Lettieri, Sayers & Pearson, 1980). Jordhoy (2014) telah mendefinisikan keyakinan diri sebagai suatu jangkauan seseorang untuk berjaya menguasai cabaran

dan mengatasi segala halangan yang muncul. Malah menurut beliau lagi, keyakinan diri merupakan kepercayaan terhadap diri sendiri yang mana seseorang itu percaya dapat melakukan sesuatu perkara mengikut kehendak dalaman diri. Oleh sebab itu, dalam erti kata yang lebih jelas beliau telah menyifatkan bahawa keyakinan diri sebagai suatu kepercayaan seseorang yang mana mereka mampu mencapai apa sahaja dimahukan oleh dirinya (Jordhy 2014). Manakala sarjana barat iaitu Lettieri, Sayers, dan Pearson (1980) pula berpendapat keyakinan diri sebagai satu asas kepercayaan

seseorang untuk mengatasi halangan dalam kehidupan. Dalam situasi ini, seseorang individu itu yakin bahawa mereka akan berjaya menghadapi segala cabaran apabila mereka mempunyai keyakinan diri yang tinggi dalam diri.

Terdapat beberapa kajian yang mengaitkan tahap kepulihan penagih dadah dengan beberapa faktor tertentu. Kajian yang dijalankan oleh Fauziah et al., (2009) mengenal pasti pengaruh tiga faktor utama, iaitu faktor-faktor individu, persekitaran sosial dan keberkesanan program pemulihan dadah terhadap kecenderungan penagihan relaps sehingga menjejaskan tahap kepulihan penagih dan mendapati terdapat tiga variabel peramal iaitu (i) keyakinan diri ($Beta=.743$), (ii) sokongan masyarakat sekeliling ($Beta=.155$) dan (iii) sokongan keluarga ($Beta=.086$). Faktor-faktor ini telah dikenal pasti menjadi faktor utama yang mempengaruhi kecenderungan penagihan relaps dan menjejaskan tahap kepulihan penagih. Hasil kajian beliau mendapati kombinasi ketiga-tiga variabel berkenaan telah menyumbang sebanyak 65.3% terhadap faktor yang dikenal pasti mempengaruhi keadaan relaps dalam kalangan penagih dadah yang sedang menjalani program pemulihan di PUSPEN. Kajian ini telah dijalankan ke atas 400 orang penagih relaps dengan menggunakan analisis regresi pelbagai (*multiple regression*) untuk mendapatkan hasil kajian.

Berdasarkan keputusan kajian tersebut, ia menunjukkan bahawa keyakinan diri penagih yang rendah telah menyumbang kepada peratusan terbesar (62.4%) terhadap faktor yang menjejaskan tahap kepulihan penagih sehingga mendorong mereka kembali menjadi relaps. Hasil kajian yang dijalankan oleh Fauziah, et al., (2009) dilihat selari dengan kajian yang dijalankan oleh beberapa orang sarjana barat lain yang mendapati bekas penagih dadah yang menunjukkan tahap keyakinan diri yang tinggi kurang berisiko untuk terdedah dengan aktiviti penyalahgunaan semula dadah dan mampu mengekalkan tahap kepulihan untuk terus bebas daripada pengaruh dadah (Allsop et al, 2000; Greenfield et al, 2000; Chuah, 1990).

Menurut kajian yang dijalankan oleh Ruhani et al. (2012), keyakinan diri merupakan

konsep penting yang membantu menyumbang kepada proses pemulihan penagih dadah. Ruhani et al. (2012) juga menjelaskan bahawa keyakinan diri dapat mengurangkan sikap kebergantungan dan seterusnya membantu mereka bersih daripada pengaruh dadah. Ruhani et al. (2012) menjelaskan bahawa proses meningkatkan keyakinan diri ini dapat dilakukan melalui program-program pemulihan hubungan kekeluargaan. Peningkatan keyakinan diri akan membantu bekas penagih untuk pulih dan tidak mudah menyerah kalah serta bijak dalam menyelesaikan sesuatu permasalahan kehidupan yang timbul. Mereka turut menjelaskan bahawa keyakinan diri penagih dadah ini dapat ditingkatkan melalui pendidikan dan perkerjaan. Malah keyakinan diri melalui sokongan masyarakat dalam kalangan penagih dadah dapat membantu bekas penagih untuk pulih daripada masalah penagihan yang boleh merosakkan kesejahteraan hidup mereka. Ruhani et al. (2012) juga berpendapat keyakinan diri mampu meningkatkan tingkah laku asertif dan dapat mengurangkan tingkah laku mudah mengkritik diri sendiri dalam kalangan penagih dadah. Faktor keyakinan diri ini telah membantu penagih dalam proses pemulihan. Malah menurut mereka lagi, keyakinan diri yang tinggi dapat membentuk semula keperibadian diri yang baik dalam diri penagih seperti sikap tidak berdiam diri, tidak melarikan diri, serta bijak memberikan respons. Bagi mereka, program-program yang meningkatkan kemahiran kognitif boleh membantu meningkatkan keyakinan diri dan seterusnya membantu penagih untuk pulih daripada masalah penagihan.

Menurut kajian yang dijalankan oleh Fauziah, Bahaman, Mansor dan Mohamad Shatar (2009) pula, tahap keyakinan diri penagih dapat ditingkatkan melalui sokongan padu daripada rakan-rakan terutamanya daripada sudut emosi serta semangat. Faktor ini dipercayai dapat meningkatkan kebolehan seseorang penagih untuk menjalani proses pemulihan. Mereka berpendapat, keyakinan diri yang terbentuk dalam kalangan penagih dapat membantu mereka untuk membina kekuatan diri yang teguh dan tidak mudah putus asa apabila melakukan sesuatu perkara. Malah keyakinan diri juga dapat membantu mereka untuk mencuba sesuatu perkara baru

bagi menyelesaikan masalah yang mungkin timbul di dalam kehidupan. Bukan itu sahaja, keyakinan diri juga membantu mereka untuk menjadi lebih bersemangat dan mempamerkan sikap bertanggungjawab yang tinggi untuk berubah dan bebas daripada pengaruh dadah (Fauziah et al., 2009).

Kajian yang dijalankan oleh Lily dan Ooi (2004) pula berpendapat keyakinan diri yang terbentuk dalam kalangan diri penagih dapat membantu mereka untuk lebih memberikan ruang kepada diri mereka untuk menerima perkara baru dalam kehidupan. Faktor ini memberikan diri penagih kekuatan untuk menyelesaikan masalah dan tekanan yang wujud dalam kehidupan dan seterusnya membantu ke arah proses pemulihan yang berkesan. Manakala kajian yang dijalankan oleh Lahmudin dan Zulkifli (2004) pula berpendapat keyakinan diri boleh membantu penagih untuk bersikap dan berfikir positif terhadap masa hadapan yang bakal ditempuhi oleh mereka. Pemikiran positif yang terbentuk ini dipercayai dapat memberikan rangsangan positif kepada penagih untuk lebih bermotivasi dalam menjalankan proses pemulihan dan bebas daripada pengaruh dadah.

Kajian yang dijalankan oleh Kirsten (2010) juga selari dengan beberapa pandangan yang menekankan konsep keyakinan diri dalam proses kejayaan pemulihan. Menurut beliau keyakinan diri yang telah dibina dalam kalangan penagih mampu menguatkan diri penagih untuk melakukan proses modifikasi tingkah laku. Malah keyakinan diri juga akan meningkatkan kesedaran pada diri penagih terhadap kepentingan rawatan melalui kaedah latihan fizikal. Tambahan lagi, keyakinan diri juga telah mengurangkan sikap kebergantungan penagih terutamanya kebergantungan terhadap ubat-ubatan. Keyakinan diri juga menurut beliau dapat meningkatkan kemahiran bersosial mereka dengan komuniti setempat dan keadaan ini akan membantu proses pemulihan dadah yang lebih holistik.

Menurut kajian yang dijalankan oleh Sharifah Marzety, Zakaria, Baharudin, dan Raba'aton (2013), tahap keyakinan diri yang baik dalam kalangan penagih dapat mengurangkan sikap kebergantungan penagih dan keadaan ini

memberikan peluang yang cerah untuk mereka tidak menjadi relaps. Malah menurut mereka lagi, keyakinan diri yang terbentuk dalam diri bekas penagih dapat mewujudkan harapan, pandangan positif terhadap diri sendiri, mengurangkan tekanan serta meningkatkan kekuatan dalaman penagih dadah untuk bebas daripada pengaruh dadah. Malah, melalui keyakinan diri juga mereka dapat mengetahui kehendak dan kekuatan diri mereka serta berupaya mempamerkan perasaan sebenar mereka. Selain itu, dengan adanya keyakinan diri seseorang individu dapat membina suasana selesa terutamanya sepanjang sesi rawatan dan pemulihan yang mereka jalani.

Menurut Hossein, Amene, Habib-Allah, dan Behrouz (2014), keyakinan diri mampu dipertingkatkan melalui latihan-latihan kemahiran dalam kehidupan. Keyakinan diri yang terbentuk dalam diri seseorang individu dapat memberikan kekuatan dalam menyelesaikan masalah. Selain itu, keyakinan diri juga dapat membantu mereka mewujudkan emosi positif yang penting di dalam proses pemulihan, mengurangkan tekanan psikologi yang dialami serta menghakis sikap malu yang ada dalam kalangan diri mereka. Pandangan ini diperkukuhkan oleh pandangan yang diutarakan oleh Maia (2014) yang berpendapat bahawa keyakinan diri dapat membantu penagih menghadapi cabaran dan memberikan mereka keyakinan untuk mencapai kehendak diri. Malah menurut Maia (2014) lagi, keyakinan diri boleh menjadi faktor pencetus kepada kesejahteraan diri penagih dan dapat membantu mereka untuk keluar daripada permasalahan penagihan dadah.

Kajian yang dijalankan oleh Huzili, Nur Salimah, Mohamad Hashim, dan Nordin (2014) pula menyatakan bahawa keyakinan diri dapat membantu penagih mengurangkan tekanan psikologikal dan seterusnya membantu mereka untuk hidup secara normal bersama masyarakat. Keyakinan diri juga dapat meningkatkan penghargaan sendiri, menguatkan konsep sendiri serta membantu mereka menguruskan tekanan hidup yang mereka hadapi. Manakala Karol, Aleksandar, dan Stephen (2013), pula berpendapat keyakinan diri boleh menyumbang faedah

kepada sudut psikologikal penagih termasuklah mewujudkan perasaan gembira dan berasa selesa dengan diri.

Bagi Rudolf (2008), keyakinan diri yang terbentuk dalam diri seseorang individu dapat membendung sikap impulsif, malah dapat membantu penagih menghadapi tekanan dalam kehidupan. Menurut beliau lagi, keyakinan diri membuatkan penagih lebih yakin untuk berhadapan dengan situasi berisiko dan mampu mengukuhkan perhubungan sosial penagih dengan masyarakat sekeliling. Berdasarkan kepada kajian yang dilakukan oleh Richter, Brown dan Mott (1991), keyakinan diri dan kepuasan terhadap sokongan sosial memberi kesan kepada tahap kesembuhan dalam menjalani rawatan penyalahgunaan bahan dalam kalangan remaja. Dalam erti kata lain, remaja yang tinggi tahap keyakinan diri yang tinggi dan tahap sokongan sosial dilaporkan mempunyai darjah kefungsiian lebih baik berbanding dengan mereka yang tidak mempunyai keyakinan diri dan sokongan sosial yang baik.

Menurut Rudolf dan Christine (2008), keyakinan diri mampu menjadi penyokong yang berterusan kepada penagih untuk mengekalkan matlamat hidup mereka. Malah keyakinan diri juga memberikan mereka kekuatan untuk mempamerkan emosi sebenar mereka yang mana faktor ini amat penting di dalam proses pemulihan penagih serta terus mengekalkan mereka di dalam keadaan untuk bebas daripada pengaruh dadah.

Objektif Kajian

Objektif khusus kajian ialah untuk mengenalpasti perbezaan tahap kepulihan individu iaitu keyakinan diri antara bekas klien yang telah menjalani program rawatan penyingkatan CCRC dalam tempoh (6-11

bulan) dengan bekas klien yang menjalani tempoh rawatan selama 12-24 bulan.

METODOLOGI

Kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif berbentuk tinjauan keratan-lintang (*cross-sectional survey*) dan dianalisis dengan menggunakan statistik deskriptif. Malhotra, Sham, dan Crsip (1996) menyatakan bahawa reka bentuk keratan-lintang melibatkan kaedah pengumpulan data terhadap satu jenis sampel daripada populasi yang dikaji secara sekali sahaja berdasarkan kepada atribut responden yang sedia ada. Analisis deskriptif merupakan statistik yang digunakan untuk menghuraikan ciri-ciri variabel (Chua, 2012). Analisis ini digunakan untuk mengukur objektif kajian. Data kajian telah dianalisis dengan menggunakan 'Statistical Package for the Social Science for Windows' (*SPSS for Windows*).

Populasi dan sampel kajian

Dalam kajian ini, populasi kajian merujuk kepada bekas penagih dadah yang sedang menjalani tempoh pengawasan oleh Agensi AntiDadah Kebangsaan (AADK). Kesemua mereka yang terlibat dalam kajian ini terdiri daripada: (1) klien yang menjalani program penyingkatan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan, dan (2) klien yang telah menjalani

pembebasan antara 12-24 bulan. Persampelan rawak bertujuan digunakan untuk memilih ahli-ahli iaitu bekas penagih yang sedang mengikuti program pengawasan AADK di seluruh Semenanjung Malaysia dengan pecahan seperti ditunjukkan dalam **Jadual 1**.

Jadual 1. Pembahagian sampel kajian mengikut zon antara klien yang menjalani program penyingkatan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan dan dengan klien yang menjalani pembebasan antara 12-24 bulan

	Zon	Tempat	Responden	
			K1	K2
1	Selatan	AADK Johor	25	28
		AADK N. Sembilan	25	25
2	Timur	AADK Kelantan	15	13

		AADK Terengganu	23	25
3	Tengah	AADK W.Persekutuan KL	25	28
		AADK Selangor	24	26
4	Utara	AADK P.Pinang	26	26
		AADK Kedah	26	26
JUMLAH SAMPEL			189	197
			386	

Nota: K1= Klien menjalani rawatan penyingkatan CCRC 6-11 bulan
 K2 = Klien menjalani pembebasan CCRC 12-24 bulan

Analisis deskriptif merupakan statistik yang digunakan untuk menghuraikan ciri-ciri variabel (Chua, 2012). Analisis deskriptif seperti frekuensi, min, mod, median, peratusan dan sisihan piawai digunakan untuk menerangkan pembolehubah bebas dan pembolehubah bersandar kajian. Analisis ini juga digunakan untuk menjawab objektif kajian iaitu untuk mengukur perbandingan keyakinan diri antara klien yang menjalani program penyingkatan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan dengan klien yang menjalani pembebasan antara 12-24 bulan. Bagi mengukur perbandingan tahap keyakinan diri terhadap dua kumpulan berkenaan, alat ukuran keyakinan diri (KD) yang dibina oleh Fauziah et al., (2015) dan mengandungi 9

soalan berkaitan dengan keyakinan diri responden telah digunakan. Jenis item yang digunakan dalam bahagian ini adalah berbentuk Likert empat skala di mana pilihan-pilihannya disusun mengikut darjah persetujuan iaitu (1) sangat tidak setuju, (2) tidak setuju, (3) setuju dan (4) sangat setuju. Nilai kebolehpercayaan untuk skala yang digunakan dalam kajian ini adalah tinggi iaitu 0.686. Perbandingan tahap keyakinan diri antara klien yang menjalani program penyingkatan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan dengan klien yang menjalani pembebasan antara 12-24 bulan diukur berpandukan kepada jadual interpretasi skor min seperti **Jadual 2**.

Jadual 2. Jadual interpretasi skor min terhadap tahap keyakinan diri antara klien yang menjalani program penyingkatan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan dengan klien yang menjalani pembebasan antara 12-24 bulan

Skor min	Interpretasi skor min
<.20	Tahap rendah
2.01-3.00	Tahap sederhana
3.01-4.00	Tahap tinggi

Proses Pengumpulan Borang Soal Selidik
 Sebelum pengumpulan data dimulakan, pasukan penyelidik telah mendapatkan kebenaran bertulis daripada Ketua Pengarah Agensi AntiDadah Kebangsaan (AADK) untuk menjalankan penyelidikan di AADK yang terpilih di seluruh di Semenanjung Malaysia. Setelah kelulusan diberikan oleh pihak Jabatan Perdana Menteri (JPM), pengkaji kemudiannya telah menghubungi dan membuat temu janji dengan Pengarah AADK cawangan yang terlibat bagi menetapkan tarikh sebenar untuk kerja-kerja

pengutipan data dilaksanakan. Pengedaran borang soal selidik kajian kemudiannya telah dijalankan secara rawak setelah mendapat kebenaran bertulis untuk menjalankan kajian daripada pihak AADK.

Sewaktu kerja-kerja pengutipan data dilakukan, penyelidik telah dibantu oleh Pegawai Pemulihan AADK yang terdiri daripada kaunselor dan pegawai pemulihan untuk menjalankan kerja-kerja pengedaran dan pengutipan data. Pegawai-pegawai pemulihan AADK yang terlibat terlebih

dahulu diberikan penerangan dan taklimat ringkas berkaitan kaedah pengumpulan data oleh penyelidik. Seterusnya, Pegawai pemulihan AADK telah mengumpulkan bekas-bekas penagih yang sedang mengikuti program pengawasan dalam komuniti mengikut bilangan yang dikehendaki dan kemudiannya mengasingkan mereka kepada dua kumpulan seperti berikut:

1. Bekas penagih yang boleh membaca, dan
2. Bekas penagih yang tidak boleh membaca.

Tujuan pengasingan kumpulan berkenaan adalah untuk memudahkan proses melengkapkan borang soal selidik dalam kalangan responden. Bagi bekas penagih yang boleh membaca mereka telah menjawab setiap soalan pada borang soal selidik yang diedarkan secara sendirian dan diawasi oleh Pegawai Pemulihan AADK dan pasukan penyelidik sendiri. Manakala bagi kumpulan bekas penagih dadah yang tidak tahu membaca, Pegawai Pemulihan AADK telah ditempatkan di dalam kumpulan mereka untuk membantu membacakan satu persatu soalan yang disediakan dengan tujuan memudahkan proses menjawab soalan. Dalam masa yang sama, pengkaji juga bertindak mengawasi responden sewaktu mereka menjawab soal selidik bagi membolehkan mereka bertanya sekiranya terdapat soalan-soalan yang masih tidak difahami. Bagi mendapatkan jumlah borang soal selidik yang lengkap, pasukan penyelidik telah memeriksa setiap helaian pada borang soal selidik sewaktu pengutipan borang soal selidik dijalankan. Ia bertujuan memastikan setiap responden mengisi borang soal selidik dengan sempurna dan lengkap. Sekiranya terdapat mana-mana borang yang didapati tidak diisi dengan lengkap, pasukan penyelidik akan memulangkan semula kepada responden dan memastikan mereka menjawab soalan yang tercicir dengan bantuan daripada Pegawai Pemulihan AADK.

HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Profil Demografik Responden

Hasil kajian yang dijalankan ke atas 386 responden menunjukkan majoriti responden

yang terlibat dalam kajian ini terdiri daripada mereka yang tergolong dalam kumpulan belia iaitu seramai 234 orang (83%), kumpulan dewasa iaitu seramai 47 orang (16.7%) dan kumpulan warga emas iaitu seramai enam orang (0.4%). Analisis berdasarkan etnik pula menunjukkan kebanyakan responden yang terlibat dalam kajian ini terdiri daripada etnik Melayu dan beragama Islam iaitu sejumlah 347 orang (89.9%). Manakala selebihnya merupakan etnik India yang beragama Hindu iaitu 15 orang (3.9%), etnik Cina yang beragama Buddha iaitu seramai 22 orang (3.9%) dan selebihnya terdiri daripada lain-lain etnik (bajau) iaitu seramai 2 orang (0.5%). Bagi taburan status perkahwinan, sebahagian besar iaitu seramai 272 orang (70.5%) responden yang terlibat dalam kajian ini adalah berstatus bujang iaitu masih belum berkahwin. Manakala seramai 76 orang (19.7%) responden pula terdiri daripada mereka yang sudah berkahwin dan mempunyai keluarga, 35 responden (9.1%), telah bercerai (berstatus duda) dan 3 orang (0.8%) berstatus janda. Merujuk kepada taraf pendidikan secara keseluruhan sejumlah 156 orang (40.4%) responden yang terlibat dalam kajian ini mempunyai kelulusan akademik di peringkat SPM, manakala selebihnya SRP iaitu seramai 110 orang (28.5%), sekolah rendah 78 orang (20.2%), tidak bersekolah seramai 13 orang (3.4%) dan STPM seramai tiga orang (0.8%). Dalam erti kata lain, majoriti responden kajian mempunyai kelayakan akademik di peringkat menengah. Hasil kajian ini juga menunjukkan majoriti responden terdiri daripada mereka yang mempunyai pendapatan dibawah RM2000 iaitu seramai 207 orang (90.4%), manakala selebihnya berpendapatan dalam lingkungan RM300 iaitu seramai 42 orang (15%), 20 orang mengakui tidak mempunyai pendapatan, 10 orang (3.6%) mempunyai pendapatan sekitar RM2001-RM3001 dan hanya seorang mencatatkan pendapatan yang tinggi iaitu sekitar RM3001 hingga RM5000. Hasil kajian ini menggambarkan situasi yang mana majoriti responden yang terlibat dalam kajian ini mempunyai pendapatan dibawah RM2000.

Tahap keyakinan diri

Berdasarkan daripada analisis data terhadap domain keyakinan diri, hasil kajian mendapati majoriti kedua-dua kumpulan ini iaitu mereka

yang menjalani program peningkatkan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan dan mereka yang menjalani pembebasan antara 12-24 bulan tidak menunjukkan tahap perbezaan kepulihan yang ketara dari aspek keyakinan diri (**Jadual 3**).

Hasil kajian mendapati majoriti responden yang mewakili kedua-dua kumpulan ini menunjukkan tahap keyakinan diri yang sederhana iaitu mencatatkan jumlah keseluruhan 58.5% yang mana seramai 63.5% adalah terdiri daripada mereka yang menjalani

program peningkatkan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan manakala seramai 53.8% pula adalah terdiri daripada mereka yang menjalani pembebasan antara 12-24 bulan. Berdasarkan tahap yang sederhana itu, adalah dilihat bahawa mereka yang menjalani program peningkatkan CCRC dalam tempoh 6-11 bulan dilihat lebih menampakkan peratusan yang tinggi daripada aspek tahap keyakinan diri berbanding mereka yang menjalani pembebasan antara 12-24 bulan.

Jadual 3. Analisis perbandingan tahap keyakinan diri responden

			Keyakinan Diri			Total
			Rendah	Sederhana	Tinggi	
Klien	6-11 bulan	Count % within Klein	1 0.5%	120 63.5%	68 36.0%	189 100.0%
	12-24 bulan	Count % within Klein	2 1.0%	106 53.8%	89 45.2%	197 100%
Total		Count % within Klein	3 0.8%	226 58.5%	157 40.7%	386 100%

Jadual 4: Respons individu Ekstrovert mengikut perbezaan emosi

Bil	Pernyataan	Sangat Tidak Setuju	Tidak Setuju	Setuju	Sangat Setuju
B1: Keyakinan Diri					
Peratus(%)					
1.	<i>Orang tidak akan menyukai saya jika mereka tahu saya bekas penagih dadah.</i>	8.5	23.6	47.4	20.5
2.	<i>Saya mudah rasa tidak tentu arah apabila bersama orang yang tidak dikenali.</i>	10.6	34.5	43.8	11.1
3.	<i>Saya tidak mudah menyerah kalah untuk berhenti mengambil dadah</i>	24.9	55.7	14.8	4.7
4.	<i>Saya mampu mengatasi masalah penagihan dalam hidup.</i>	4.7	13.0	48.2	34.2
5.	<i>Saya seorang yang mempunyai motivasi yang tinggi untuk berubah dan bebas dadah.</i>	4.1	19.2	51.0	25.6
6.	<i>Saya dipandang tinggi oleh orang lain.</i>	2.3	13.0	54.4	30.3

7.	<i>Saya berazam berhenti menagih dadah walaupun ia sukar.</i>	13.0	45.3	32.4	9.3
8.	<i>Saya yakin boleh mengamalkan gaya hidup bebas dadah.</i>	1.3	4.1	43.8	50.8
9.	<i>Saya yakin dapat menyesuaikan diri dengan masyarakat sekeliling.</i>	1.0	4.9	51.8	42.2

Merujuk kepada **Jadual 4** berkaitan dengan analisis domain keyakinan diri, kajian mendapati majoriti responden (94.6%) yang terlibat dalam penyelidikan ini menunjukkan keyakinan yang tinggi bahawa mereka boleh mengamalkan gaya hidup bebas dadah (item 8). Menurut kajian yang dijalankan oleh Maia (2014), seseorang yang mempunyai keyakinan diri boleh menjadi faktor pencetus kepada kesejahteraan diri mereka dan seterusnya dapat membantu bekas penagih untuk keluar daripada permasalahan penagihan dadah. Manakala kajian yang dijalankan oleh US Department of Health and Human Services (2004) pula mendapati bahawa individu yang mempunyai keyakinan diri boleh membantu meningkatkan minat mereka terhadap sesuatu perkara, membantu menjadikan mereka kekal bebas daripada permasalahan dadah serta membantu mereka untuk berasa yakin dengan setiap keputusan yang mereka lakukan.

Selain itu analisis kajian ini juga mendapati bahawa majoriti responden yang terlibat dalam penyelidikan ini mengakui bahawa mereka yakin bahawa diri mereka dipandang tinggi oleh orang lain (84.7%) (item 6) dan mampu menyesuaikan diri mereka dengan masyarakat sekeliling (94%) (item 9). Hasil kajian ini dilihat selari dengan kajian yang dijalankan oleh Kirsten (2010) yang mendapati bahawa keyakinan diri dapat membantu seseorang bekas penagih untuk meningkatkan kemahiran bersosial mereka dengan komuniti setempat dan keadaan ini akan membantu proses pemulihan dadah yang lebih holistik.

Seterusnya, hasil kajian yang dijalankan terhadap 382 orang responden ini juga mendapati bahawa majoriti mereka yang terlibat dalam penyelidikan ini mengakui bahawa mereka mampu mengatasi masalah penagihan dalam hidup (82.4%) (item 4),

mempunyai kesedaran bahawa orang lain tidak akan menyukai mereka sekiranya mengetahui mereka merupakan bekas penagih dadah (67.9%) (item 1) dan yakin bahawa diri mereka mempunyai motivasi yang tinggi untuk berubah dan bebas dadah (76.6%) (item 5).

Keyakinan yang tinggi untuk memastikan kehidupan mereka bebas daripada dadah merupakan aspek penting dalam pemulihan. Ini kerana menurut kajian yang dijalankan oleh Pelissier dan Jones (2006), mereka berpendapat bahawa keyakinan diri yang tinggi dapat membantu penagih membina semula matlamat hidup yang telah hilang. Bukan itu sahaja, keyakinan diri juga dapat membantu penagih untuk merancang dan bergerak ke arah matlamat hidup sebagaimana yang telah ditetapkan oleh mereka. Oleh sebab itu, keyakinan diri dilihat sebagai faktor penting yang dapat menjauhkan diri penagih daripada belunggu dadah.

Walaupun kebanyakan responden yang terlibat dalam penyelidikan ini memberikan maklum balas yang baik berkaitan dengan keyakinan diri, namun hasil kajian mendapati bahawa terdapat juga dalam kalangan responden yang menunjukkan tahap keyakinan diri yang lemah dan perlu diubah. Antaranya, hasil kajian mendapati majoriti daripada responden iaitu sebanyak 54.9% mengakui bahawa mereka mudah merasa tidak tentu arah apabila bersama dengan orang yang tidak dikenali (item 2) dan hanya 41.7% sahaja yang mempunyai azam bahawa mereka mampu untuk berhenti menagih walaupun berhadapan dengan keadaan yang sukar (item 7). Majoriti responden iaitu seramai 82.4% juga memberikan pandangan tidak bersetuju dan sangat tidak setuju dengan pernyataan bahawa mereka tidak mudah menyerah kalah untuk berhenti mengambil dadah (item 3).

Bagi segelintir responden yang mempunyai tahap keyakinan diri yang rendah, terdapat beberapa kaedah yang telah dicadangkan oleh penyelidik dalam bidang berkaitan bagi meningkatkan tahap keyakinan diri mereka. Misalnya, Ruhani et al. (2012) mencadangkan bahawa untuk membantu membina semula keyakinan diri penagih dadah, hubungan positif bersama ahli keluarga perlu dibentuk semula. Ini kerana dengan adanya hubungan dan sokongan positif dengan ahli keluarga, penagih dadah dalam proses pemulihan ini akan lebih mempunyai kekuatan dan semangat untuk menghadapi cabaran. Selain meningkatkan tahap sokongan sosial dari keluarga dan masyarakat, Ruhani et al. (2012) serta Lahmudin dan Zulkifli (2004) juga mencadangkan supaya pendekatan kognitif (pemikiran positif) digunakan sebagai usaha untuk meningkatkan keyakinan diri secara dalaman. Pendekatan kognitif juga membantu memberikan rangsangan positif kepada penagih untuk lebih bermotivasi dalam menjalani proses pemulihan mereka. Selain faktor yang disebut di atas, satu lagi aspek yang dicadangkan untuk meningkatkan tahap keyakinan diri penagih dadah ialah melalui sokongan daripada rakan-rakan terutamanya dari sudut emosi dan membina semangat baru (Fauziah, Bahaman, Mansor & Mohamad Shatar, 2009).

KESIMPULAN

Perkaitan di antara tahap keyakinan diri dan penglibatan dalam masalah sosial seperti jenayah dan penyalahgunaan dadah telah lama dihujahkan. Justeru bukan sesuatu yang luar biasa melihat darjah minat yang tinggi dalam kalangan pengkaji sains sosial untuk melihat perkaitan di antara keduanya. Dalam konteks penyalahgunaan dadah, perkaitan keyakinan diri dengan penyalahgunaan dadah adalah satu hubungan yang kompleks. Tidak dinafikan, keyakinan diri memberi kesan langsung kepada tingkah laku tetapi wujud juga faktor-faktor lain yang bergabung dalam menyebabkan sesuatu tingkah laku bermasalah. Kajian lepas mendapati faktor peribadi individu (pemikiran positif, pencapaian, persepsi) dan faktor luaran (seperti sokongan dan penerimaan keluarga) kedua-duanya memainkan peranan dalam membantu meningkatkan tahap keyakinan diri

individu. Justeru, pendekatan eklektik sebagai cara terbaik dalam konteks rehabilitasi pemulihan dadah ini iaitu dengan mengambilkira kesemua aspek tersebut. Latihan yang diberikan dalam program rawatan perlu mengambil kira aspek seperti membangunkan kecekapan, latihan modifikasi tingkah laku atau persepsi, kemahiran berkomunikasi, memperbaiki imej diri, latihan fizikal, bimbingan rakan sebaya dan juga sokongan keluarga. Modul latihan mungkin boleh dibangunkan dengan mengambil kira setiap domain yang berperanan dalam meningkatkan keyakinan diri. Masih kurang kefahaman tentang kesan intervensi jangka panjang kerana ia jarang dikaji atas faktor kos. Lebih banyak kajian perlu dibuat untuk melihat keberkesanan program-program sedia ada bagi pemulihan dadah. Adalah penting untuk kajian perbandingan jenis intervensi dilakukan lebih banyak pada masa akan datang kerana hanya dengan cara ini barulah dapat diketahui apa yang telah diberikan dalam program rawatan dan samada ia memberi kesan seperti mana yang diharapkan.

PENGHARGAAN

Kajian ini telah mendapat sokongan dan pembiayaan Agensi AntiDadah Kebangsaan (AADK) melalui Geran Penyelidikan kod penyelidikan SK-2014-011. Ucapan penghargaan juga ditujukan kepada Agensi AntiDadah Kebangsaan dan Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, UKM serta semua yang telah terlibat dalam menjayakan kajian ini.

RUJUKAN

- Allsop, S., Saunders, B., & Philips, M. (2000). The Process of Relapse in Severely Dependent Male Problem Drinkers. *Journal of Addiction*, 95, 95-106.
- Chuah Mooi Kim (1990). Keyakinan Diri Penagih Dadah: Hubungannya Dengan Sokongan Sosial dan Faktor Demografi. Latihan Ilmiah Tidak Diterbitkan, Universiti Kebangsaan Malaysia.

- Chua Yan Piaw. (2012). *Asas Statistik Penyelidikan*. Kuala Lumpur:Mc Graw Hill Sdn Bhd.
- Fauziah Ibrahim, Bahaman Abu Samah, Mansor Abu Talib & Mohamad Shatar Sabran. (2009). Faktor Menyumbang Kepada Penagihan Relaps dalam Kalangan Penagih Dadah PUSPEN di Semenanjung Malaysia. *Jurnal Agensi AntiDadah Kebangsaan*, 5:235-251
- Greenfield, S., Hufford, M., Vagge, L., Costello, M., & Weiss, R. (2000). The Relationship of Self-Efficacy Expectancies to Relapse Among Alcohol Dependent Men and Women: A Prospective Study. *Journal of Studies on Alcohol*, 61, 345-351.
- Hossein, G.S., Amene, M., Habib-Allah, I.B., & Behrouz, F. (2014). Self-Confidence in Patients with Opioid Dependence: Efficacy of Group Therapy Based on Life Skill and Problem Solving Training. *Journal of Life Science and Biomedicine*, 4(5): 383-387.
- Huzili, H., Nur Salimah, A., Mohamad Hashim, O., & Nordin, A.R. (2014). The Effects of Cognitive Behavioural Therapy Group Intervention on Self-Esteem Among Drug Users Based on Age. *Journal of Asian Scientific Research*, 4(11): 618-630.
- Jordhy, M.C. (2014). The Impact of Horse Assisted Therapy on Self-Esteem: A Study Involving Youth in Treatment for Substances use Disorder. Unpublished Master Thesis, University of Oslo.
- Karol, S., Aleksandar, K., & Stephen, E.L. (2013). Perceived Drug Use Function and Risk Reduction Practices Among High-Risk Nonmedical Users of Prescription Drugs. *Journal of Drug Issues*, 43(4): 483-496.
- Kirsten, K.R. (2010). Exercise Treatment For Drug Abuse-A Danish Pilot Study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 38(2010): 664-669.
- Lahmudin & Zulkifli, M.R. (2004). Keberkesanan 'Terapi Spiritual' Bagi Peningkatan Aspek-Aspek Personaliti Penagih Dadah Di Panting Insyaf Medan Indonesia. *Jurnal Pendidikan dan Pendidikan*, 19(2004): 123-138.
- Lettieri, D.J., Sayers, M., & Pearson, H. W. (1980.) Theories on Drug Abuse: Contemporary Perspective. *NIDA Research Monograph*, No. 30. (Washington: Government Printing Office, 1980).
- Lily Mastura Harun & Ooi Boon Keat. (2004). Penerokaan gaya hidup penagih dadah: Perspektif teori psikologi individu. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 12(20): 11.
- Lettieri D.J., Sayers M., & Pearson H.W. 1980. Theories On Drug Abuse: Selected Contemporary Perspectives. *METROTEC*, 1-120.
- Maia, C. J. (2014). Horse Assisted Therapy and Self-esteem. The Impact of Horse Assisted Therapy in Self-esteem: A study involving youth in treatment for substance use disorder. Unpublished Master Thesis, University of Oslo.
- Malhotra, N.K., Hall, J., Sham, M. & Crsip, M. (1996). *Marketing Research: Applied Orientation* (1st Edition). Sydney: Prentice Hall.
- Muhd Rashid, R. & Muhd Fa'iz, A. (2011). Pengharapan Pelatih Pusat Serenti Terhadap Latihan Vokasional Di Pusat Serenti Tampoi Johor. *Journal of Educational and Counseling*, 2(2011): 209-243.
- Pelissier, B., & Jones, N. (2006). Differences in Motivation, Coping Style, and Self-Efficacy among Incarcerated Male and Female Drug Users. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 30(2006): 113-120.
- Resnick, M. D. (2000). Protective factors, resiliency, and healthy development. *Adolescent Medicine: State of the Art Reviews*, 11(1), 157-164.

Richter, S. S., Brown, S. A., & Mott, M. A. (1991). The impact of social support and self-esteem on adolescent substance abuse treatment outcome. *Journal of Substance Abuse*, 11 (4), 371-385.

Rudolf, H.M., & Christine T. (2008). *Outcome Research on 12-Step and Other Self-Help Programs*. Textbook of Substance abuse treatment. Washington DC: American Psychiatric Press.

Ruhani Mat Min, Abdullah Mohamed, & Nor Ezdianie Omar. (2012). Keperibadian dan sokongan sosial penghuni PUSPEN: Implikasi terhadap program pemulihan. *Journal Kemanusiaan*, 20(1): 56-66.

Sharifah Marzety Adibah Al Sayed Mohamad. Zakaria Mohamad., Baharudin Ismail., & Raba'aton Adawiyah. (2013). Therapeutic Experince of Drug Rehabilitation Clients Thourgh Experssive Arts Therapy. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(17): 210-223.

Zall Kepli Md Rejab. (2009). Membina dan mengekalkan pakatan terapeutik antara ibu bapa dan keluarga dengan penagih separa-pulih dalam terapi keluarga bagi mengekang relaps: Satu kajian kesa dalam kalangan penagih separa pulih melayu & ahli keluarga mereka. *Jurnal Agensi Antidadah Kebangsaan*, 5(1): 1-41.